

Emissiefactoren fijn stof en herkomst stof in stallen

Informatiebijeenkomst 'Fijnstof en veehouderijen'
Donderdag 24 juni 2010

Nico Ogink, Wageningen UR Livestock Research

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Inhoud

1. Resultaten onderzoek fijnstofemissie uit stallen in verschillende diercategorieën
2. Onderzoek naar bronnen van fijn stof in stallen

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Behoeft Nederlandse overheid aan vaststellen van PM emissies uit stalsystemen (voor milieuvergunningverlening gemeenten; PM concentratieberekeningen PBL)
- Aanvankelijk: emissiefactoren fijnstof uit stallen omgerekend en afgeleid (en door minister van VROM vastgesteld in 2008) op basis van rapporten:
  - Groot Koerkamp, P.W.G., G.H. Uenk en H. Drost. 1996. *De uitstoot van respirabel stof door de Nederlandse veehouderij*. Rapport 96-10, Instituut voor Milieu- en Agritechniek.
  - Chardon, W.J. en K.W. Van der Hoek. 2002. *Berekeningsmethode voor de emissie van fijn stof vanuit de landbouw*. Alterra rapport 682, 35 p.

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

PM emissie uit stallen: meetprogramma 2008-2010

- 17 stalsystemen (melkkoeien, varkens, pluimvee, nertsen):

Rav-nummer	Omschrijving stalsysteem	Aantal bemeten stallen
A 1.1.00	Melkkoeien in ligboxenstal; overige huisvestingsystemen	4*)
D 1.1.4.1	Biggen, gedeeltelijk roostervloerstal met verkleind mestopvangvlak, droogvoer	2)
D 1.1.13	Biggen, volledig roostervloerstal (water en mestkanaal), droogvoer	2
D 1.3.1	Guste en dragende zeugen in individuele huisvesting met smalle ondiepe kanalen	2*)
D 1.3.101	Guste en dragende zeugen in groephuisvesting zonder stro met voorligboxen	2
D 3.2.7.2.1	Vleesvarkens, gedeeltelijk roostervloerstal met bolle vloer (water en mestkanaal; optim. hok), droogvoer	2
D 3.2.7.2.1	Vleesvarkens, gedeeltelijk roostervloerstal met bolle vloer (water en mestkanaal; optim. hok), brijvoer	2
D 3.2.8.1	Vleesvarkens, biologisch luchtwassysteem 70% emissiereductie voor ammoniak	2
D 3.2.9.1	Vleesvarkens, chemisch luchtwassysteem 70% emissiereductie voor ammoniak	2
D 3.1.00	Vleesvarkens, overige huisvestingsystemen	4*)
E 2.11.3	Legkippen, volierestal zonder uitloop	4
E 2.1.00	Legkippen, overig huisvestingsysteem niet batterijhuisvesting	4*)
E 4.1.00	(Groot)paddestieren van vleeskuikens, overig huisvestingsysteem	2
E 5.1.00	Vleeskuikens, overig huisvestingsysteem	4*)
E 6.1	Legkippen, nadroging van de mest in een droogtunnel	2
F 4.1.00	Vleeskalfoenen, overige huisvestingsystemen	2
H 1.2	Nertsen, daporfistering met afvoer naar een gesloten opslag	4

*) Bij deze categorieën zijn naast PM10 en PM2,5 eveneens totaalstofmetingen uitgevoerd
Rav-nummer: nummer stalsysteem uit bijlage 1 van de Regeling ammoniak en veehouderij

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Uitgevoerde metingen aan deze stalsystemen:
  - PM10 Gravimetrisch, 24-uurs verzamelmonster
  - PM10 Optische techniek, continu
  - PM2,5 Gravimetrisch, 24-uurs verzamelmonster
  - Totaalstof Gravimetrisch, 24-uurs verzamelmonster
  - Debiet CO₂-massabalansmethode of meetventilator
  - Ammoniak Natchemische methode + Innova analyzer
  - Geur Longmethode en geurpanel
  - BKG Longmethode en gaschromatograaf voor CH₄, N₂O en CO₂ + Innova analyzer

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Geen PM meetmethode voor bepalen emissie uit stallen; ontwikkeld door Wageningen UR Livestock Research
- Volgens Europese norm Comité Européen de Normalisation (CEN) / Nederlands Normalisatie-instituut (NEN):
  - PM10: NEN-EN 12341:1998, *Air quality - determination of the PM10 fraction of suspended particulate matter reference method and field test procedure to demonstrate reference equivalence of measurement methods*
  - PM2,5: NEN-EN 14907:2005, *Ambient air quality - Standard gravimetric measurement method for the determination of the PM2,5 mass fraction of suspended particulate matter*
- Zhao, Y., A.J.A. Aarnink, P. Hofschreuder, and P.W.G. Groot Koerkamp. 2009. *Validation of cyclone as a pre-separator for airborne dust sampling in animal houses*. Journal of Aerosol Science 40(10), pp. 868-878.

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Ontwikkelde PM meetmethode voor stallen:

PM2,5 cycloon   PM10 cycloon   Condensvanger en 'constant flow pump'

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Meting in de praktijk

Meting ingaande lucht   Meting uitgaande lucht

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Andere stofmeetapparatuur:

DustTrak model 8320 (TSl, VS); optische en continue PM10 meting

Portable Aerosol Spectrometer (model 1.108) en Condensation Particle Counter (model 5.400) (Grimm Aerosol Technik, D); tellen aantallen deeltjes per cm³ in afz. grootteklassen

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Resultaten melkkoeien (g dierplaats⁻¹ jaar⁻¹):

Diercategorie	PM10 emissie		PM2,5 emissie	
	<i>Oud</i>	<i>Nieuw</i>	<i>Oud</i>	<i>Nieuw</i>
Melkkoeien in ligboxenstal, met beweiding	306	117,8	54,0	32,5
Melkkoeien in ligboxenstal, met permanent opstallen	306	147,5	54,0	40,6

- Resultaten nertsen (g dierplaats⁻¹ jaar⁻¹):

Diercategorie	PM10 emissie		PM2,5 emissie	
	<i>Oud</i>	<i>Nieuw</i>	<i>Oud</i>	<i>Nieuw</i>
Nertsen	-	8,1	-	4,2

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Resultaten pluimvee (g dierplaats⁻¹ jaar⁻¹):

Diercategorie	PM10 emissie		PM2,5 emissie	
	<i>Oud</i>	<i>Nieuw</i>	<i>Oud</i>	<i>Nieuw</i>
Legkippen, volièrehuisvesting	58	64,4	10,3	3,8
Legkippen, scharrelhuisvesting	58	83,6	10,3	4,0
(Groot)ouderdieren van vleeskuikens	86	42,7	15,3	3,3
Vleeskuikens	53	21,7	9,4	1,6
Vleeskalkoenen	203	90,3	36	42,4

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Resultaten varkens (g dierplaats⁻¹ jaar⁻¹):

Diercategorie	PM10 emissie		PM2,5 emissie	
	<i>Oud</i>	<i>Nieuw</i>	<i>Oud</i>	<i>Nieuw</i>
Biggen, gedeeltelijk roostervloer	132,5	73,9	23,5	1,8
Biggen, volledig roostervloer	132,5	56,4	23,5	1,9
Zeugen, individuele huisvesting	220,5	180,7	39,2	15,5
Zeugen, groepshuisvesting	220,5	168,5	39,2	11,8
Vleesvarkens, droogvoer	274,5	194,7	48,4	8,3
Vleesvarkens, brijvoer	274,5	136,1	48,4	6,1
Vleesvarkens, overige huisvestingssystemen	274,5	141,9	48,4	6,9

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Verwijderingsrendementen luchtwassers PM10

- Chemische luchtwasser: 35%
  - Biologische luchtwasser (kort v.t.): 60%
  - Biologische luchtwasser (lange v.t.): 75%
  - Gecombineerde luchtwassers: 80%
- Vastgesteld op basis van programma met aanvullende metingen aan pluimveewassers

Emissies PM uit stallen naar buitenlucht

- Huidige (niet in het meetprogramma bemeten) emissiefactoren in 'fijnstoflijst' Rav:

Rav-code	Omschrijving	Emissiefactor	
A 4.100	Vleeskalveren tot 8 mnd, overige hvs.	97	g dierpl ⁻¹ jr ⁻¹
C 1	Geiten ouder dan 1 jr.	57	g dierpl ⁻¹ jr ⁻¹
C 2	Opfokgeiten 61 d. tot 1 jr.	30	g dierpl ⁻¹ jr ⁻¹
C 3	Opfokgeiten en afmestlam. t/m 60 d.	30	g dierpl ⁻¹ jr ⁻¹
G 1	Ouderdieren eenden tot 24 mnd	182	g dierpl ⁻¹ jr ⁻¹
G 2.1	Vleeseenden (binnen mesten)	84	g dierpl ⁻¹ jr ⁻¹
J 1	Parelhoenders	31	g dierpl ⁻¹ jr ⁻¹

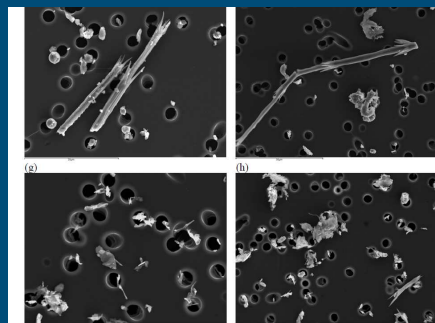
Geen PM10 emissiefactoren voor schapen, paarden, konijnen

Onderzoek naar bronnen van fijn stof in stallen

- Onderzoek uitgevoerd in meerdere diercategorieën:

Diercategorie	Stalsysteem	Aantal stallen
Vleeskuiken	strooisel	2
Kalkoenen	strooisel	2
Leghennen	scharrel	2
Leghennen	volière	2
Biggenopfok	volledig rooster	2
Vleesvarkens	gedeeltelijk rooster	2
Zeugen (gust/dragens)	groepshuisvesting	2

Stof in veehouderij: veelvormig en moeilijk herleidbaar

Bronnen stof (PM 10-2.5) in pluimvee (% massa)

Bronnen	Vleeskuikens	Leghennen sch.	Leghennen vol.	Kalkoenen
Veren	8	33	27	46
Voer	2	3	1	2
Mest	51	63	69	35
Buitenstof	3	1	3	4
Zaagsel/krullen	36	-	-	13

Bronnen stof (PM 10-2.5) varkens (% massa)

Bronnen	Biggenopfok	Vleesvarkens	Zeugen
Voer	2	1	1
Mest	20	12	25
Buitenstof	1	2	36
Huid	77	85	39

Dank voor uw aandacht

© Wageningen UR

 LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR